

Белінський А.
магістрант II курсу спеціальності 101 Екологія
Науковий керівник – доц. Стецько Н.П.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «МАЛЕ ПОЛІССЯ»: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема збереження ландшафтного та біотичного різноманіття висвітлена у багатьох наукових працях, міжнародних конвенціях та національних законодавчих актах. Одним із пріоритетних напрямків сталого розвитку людства є збереження існуючої природної спадщини для майбутніх поколінь. До цього завдання активно долучається Україна, за останні декілька років у нашій державі створено близько ста нових національних природних парків (НПП). Одним із яких є НПП «Мале Полісся». У зв'язку з тим, що він створений зовсім не давно, існує необхідність комплексних наукових досліджень, особливо з позиції формування природоохоронних мереж. НПП «Мале Полісся» характеризується не тільки високою природною, але і історико-культурною та рекреаційною цінністю. Тому цей природно-заповідний об'єкт відіграє важливе значення для місцевих мешканців та держави загалом, і відповідно потребує ґрунтовних наукових досліджень та систематизації уже наявної інформації.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Вивченням території Малого Полісся як природної зони та перспективної території для заповідання займалося широке коло науковців серед яких: Андрієнко Т.Л., Геренчук К.І., Свинко Й.М., Чиж О.П., Матвеева М.Д., Черняк В.М. Сучасні дослідження НПП «Мале Полісся» проводять науковці Кам'янець-Подільського та Хмельницького національних університетів, безпосередньо науковий відділ Парку та ряд інших науковців: Любінська Л.Г., Юглічек Л.С., Виговська Т.В., Андрієнко Т.Л., Белінська М.М., Сасюк А.В., Поліщук В.М., Мнюх О.В.

Мета дослідження. Аналіз територіально-функціональних особливостей національного природного парку «Мале Полісся» та оцінка перспектив його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Національні природні парки (НПП) – це природоохоронні, рекреаційні, культурно-освітні, науково-дослідні установи загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення й ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну,

оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність. Ділянки землі та водного простору з усіма природними ресурсами та об'єктами вилучаються з господарського використання і надаються НПП в постійне користування. До складу території НПП можуть включатись землі інших землевласників та землекористувачів. Основними завданнями, які виконують національні природні парки є: збереження еталонних природних комплексів і біологічного різноманіття, збереження унікальних рекреаційних ресурсів, екологічна освіта населення та рекреаційна діяльність [4].

Національний природний парк «Мале Полісся» – створений з метою збереження цінних природних комплексів та історико-культурних об'єктів східної частини Малеого Полісся, що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення, згідно Указу Президента України від 02.08.2013 р. №420/2013. НПП «Мале Полісся» розташований на території Ізяславського та Славутського районів Хмельницької області на загальній площі 8762,7 га, в тому числі 2764 га, що надаються в постійне користування та 5998,7 га, що включаються до його складу без вилучення у землекористувачів. Парк перебуває у підпорядкуванні Державного агентства лісових ресурсів України, оперативне управління здійснює Хмельницьке обласне управління лісового та мисливського господарства [7].

Територія Парку знаходиться у північній частині Хмельницької області і належить до східної частини Малеого Полісся. Межі НПП умовно проходять по долинах рік та Нетішинського водосховища-охолоджувача: на півночі р. Горинь і водосховище-охолоджувач, витік р. Гнилий Ріг; на сході р. Горинь, на північному заході – р. Вілія; на півдні – притоки річок Горинь та Вілія [5].

На території НПП поширений поліський тип ландшафтів, який характеризується рівнинними формами рельєфу з незначним та неглибокими розчленуванням поверхні, практично без ярів і балок. Тут досить поширені піщані пухкі наноси, переважно водного походження. Що зумовило специфічну рослинність і, передусім, соснові ліси та болота, а також характерні ґрунти (дерново-слабопідзолисті піщані глинисто-піщані, подекуди дернові карбонатні та чорноземи типові малогумусні) [3].

Територія Парку належить до Славутського природного району, який поширений на Славутський та Ізяславський адміністративний райони. В межах НПП «Мале Полісся» розташовано 7 населених пунктів (3 – в Ізяславському районі і відповідно, 4 – в Славутському). Місцевість рівнинна, характеризується відносно значним підвищенням

поверхні (переважають висоти 200-240 м), (максимальне значення – 260 м) і лише в долинах річок зустрічаються відмітки менше 200 м, а також незначною глибиною розчленування (10-20 м). Має ухил на північний схід та північ. Цей природний район представляє найбільш типову поліську природу, бо здебільшого вкритий сосновими та дубово-сосновими лісами (лісистість близько 70%) [2].

Для місцевості характерні великі масиви боліт та заболочених земель. Наявність досить значних масивів лісів і боліт впливає на клімат території. Загалом клімат помірно континентальний з м'якою зимою та теплим вологим літом. Середня температура повітря найхолоднішого місяця (січень) складає $-5,5^{\circ}\text{C}$, найтеплішого (липень) $+18,5^{\circ}\text{C}$. Максимальна температура влітку досягає $+37^{\circ}\text{C}$, мінімальна взимку -33°C . Середня річна температура становить $+7,5^{\circ}\text{C}$. Середня річна кількість опадів – 650-700 мм. Взимку переважають північні та західні вітри, навесні – східні та південно-східні, влітку – західні, восени – західні та південно-західні [7].

Територія Парку має розгалужену річкову мережу, яка належить до басейну Дніпра. Вона розчленовується в меридіальному напрямку долинами Горині та приток Гнилий Ріг і Вілія. Парк знаходиться в гідрологічному районі Волино-Подільського артезіанського басейну з переважаючими водоносними горизонтами у відкладах протерозойської та мезозойської ер провінції радонових вод Українського щита [6].

Флора НПП «Мале Полісся» нараховує близько 700 видів вищих судинних рослин. За попередніми даними тут зростає 15 видів, занесених до Червоної книги України, 36 видів, які охороняються у Хмельницькій області (регіонально рідкісні) та 6 видів, які є рідкісними на території досліджень [1].

Фауна парку представлена 162 видами тварин, які мають охоронні статуси різного рівня. До Європейського Червоного списку включено 15 видів; до Червоної книги України – 56 видів; до II Додатку Бернської конвенції – 98 видів; до Червоного списку флори і фауни Хмельницької області – 84 види [3].

Основними перспективами розвитку НПП «Мале Полісся» є подальші дослідження та виявлення нових видів флористичного складу. Обґрунтування збереження унікальних видів рослин і тварин, які зустрічаються на території парку. Не менш важливим є організації нових туристичних маршрутів, в тому числі велосипедних та кінних. В цьому контексті актуальним залишається облаштування кемпінгів, зон відпочинку, прибережних смуг озер, ставків та річок з метою розвитку рекреаційної діяльності на території національного парку. Розробка та

встановлення інформаційних щитів на екологічній стежці «Перлина Славутчини», а також проектування нових екологічних стежок.

Висновки. Таким чином особливості природи Малого Полісся: геологічна будова, рельєф (рівнинність і заболоченість), сприятливий клімат, гідрологічна мережа, унікальність флори та фауни підкреслює необхідність функціонування НПП «Мале Полісся», з метою збереження ландшафтного та біотичного різноманіття краю. Національний природний парк відіграє важливе значення в екологічній мережі Хмельниччини – виконує роль ключової території. Малополіський екокоридор із природним ядром має потужні перспективи розвитку не тільки в галузі заповідної справи, але і в рекреаційній, науковій та еколого-освітній сферах.

Список використаних джерел

1. Андрієнко Т.Л. Флористичні особливості території НПП «Мале Полісся» / Т.Л. Андрієнко, Л.С. Юглічек // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія. – 2016, №3-4.- С.8-13.
2. Белінська М.М. Ценотинні особливості лісів національного природного парку «Мале Полісся» // Тези доповідей учасників 71-ої Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Ліс і зелена економіка України» (23-24 березня 2017 року). – К.:Національний університет біоресурсів і природокористування України, НДІ лісництва та декоративного садівництва, 2017. С. 75 -76
3. Белінська М.М., Якубенко Б.Є., Дослідження фауни національного природного парку «Мале Полісся» // Природоохоронні території в минулому, сучасному, майбутньому світі. До 130-річчя створення «Пам'ятки Пеняцької» - першої природоохоронної території у Європі. Матеріали II міжнародної наукової конференції. – Львів: ТзОВ «Простір-М», 2016., С.43-45.
4. Гродзинський М.Д. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник. / М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценко. – К.: 2003. - 306 с.
5. Юглічек Л.С. Екологічна мережа Хмельниччини: монографія /Л.С. Юглічек, Т.В. Виговська. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. - 96 с.
6. Юглічек Л.С. Нарис рослинності східної частини Малого Полісся // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Біологія, 2002. - № 2 (17). - С.30-36.
7. Офіційний сайт Національного природного парку «Мале Полісся» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://malepolisja.in.ua>.